

Freedom from Self to Self

Pesach 5751

תקיות ע"פ

5

להוציאם, רק הקב"ה בכבודו ובעצמו יכול הי' לנתקם מכלי השעבוד, וזה פירוש אילו לא הוציא הקב"ה את אבותינו ממצרים וכו', כלומר, אילו לא הוציאם הקב"ה בכבודו ובעצמו אלא הי' מוציאם ע"י מלאך או שרף או שליח, הרי אנו ובנינו ובני בנינו משועבדים היינו עד היום לפרעה במצרים, הפי' שהיינו נשאים לחמיד משועבדים לקליפת פרעה, ואף אם בפועל היו בני חורין עדיין היינו משועבדים לפרעה במצרים.

וכזה יש לבאר בפרשת קדש לי וגו' והי' לאות על ירך ולטוטפות בין עיניך כי בחזקת יד הוציאנו הי' ממצרים, ענין תפילין הוא הכח הנגדי לשעבוד מצרים, כמד"א וצונו להניח על היד שהיא כנגד הלב לשעבד בזה תאות ומחשבות לבנו לעבודתו ית"ש, ועל הראש כנגד המוח שהנשמה שבמוחי עם שאר חושי וכחתי כולם יהיו משועבדים לעבודתו ית"ש. כי יש אשר יהודי עובד השי"ת ומקיים את כל המוטל עליו, אבל עדיין אינו משועבד להשי"ת, אולם ע"י התפילין נהי' איש יהודי משועבד כולו להשי"ת, וכאמור שמשמעות השעבוד הוא להיות בכל מהותו כעובד במעי אמו בלי שום מציאות, עצמית אחרת, וכלפי זה הכתוב אומר כי בחזקת יד הוציאנו הי' ממצרים, היינו שהקב"ה בכבודו ובעצמו הוציאנו מהשתעבדותנו לקליפת מצרים, כדי שנהי' משועבדים לגמרי לעבודתו ית"ש, וז"ש בחזקת יד, דלכאורה מה שיירך לגבי הקב"ה שהוא צריך כביכול לחזק יד, אלא לרמוז על יציאה כזו לנתק את הנר"ג מכלי השעבוד שהיא צריכה לבח"י חזקת יד, והתפילין שהם שעבוד המוח והלב להשי"ת הם התשובה לשעבוד מצרים.

6

תקיות ע"פ

והטעם בכל זה שצריך להרחיק כ"כ את החמץ על כל החומרות שמצינו בזה, כי יציאת מצרים ענינה שיצאו ישראל מתחת ידי כוחות הקליפה, ע"כ יש בחג הק' הזה את עניני בדיקת חמץ וביעורו וכיטולו, שישתחרר מכל הענינים שהוא משועבד להם ומשוקע בהם שיהא בעיניו כדבר שאין בו צורך, וכמו שמפרש הרמב"ם (פ"ב מהל' חו"מ) את מצות השבתה המיוחדת בחמץ, וז"ל ומה היא השבתה זו האמורה בחורה שיבטל החמץ בלבו ויחשוב אותו כעפר וכו', ושכל חמץ שכרשותו הרי הוא כדבר שאין בו צורך כלל, התג הק' הזה הוא זמן חרותנו, חרות מן היצירה והתאורות, ומן השמים מסייעים ליהודי להיחלץ מגלות מצרים וממ"ט שע"ט שהוא משוקע בהם בכח"י יצי"מ, והוא התפקיד בחג הפסח שהוא זמן גאולת הנפש וגאולת הנשמה, זמן המסוגל ליהודי להיות כבדי' חרשה ולהתנער מהמשרתו חמץ שמחמתו הוא משוקע כמ"ט שערי טומאה.

3

מישראל ומצרים להם, אבל עם זאת לא היו משועבדים להם, רק במצרים היו גוי בקרב גוי, משועבדים לגמרי, עד שאפילו חלק המחשבה מה ואיך לחשוב ג"כ הי' משועבד למצרים, וכמו דמצינו שאתחלתא דגאולה ממצרים היתה ככתוב ויאנחו בני ישראל מן העבודה ויועקו וגו', פי' משהגיע זמן הגאולה עזר להם הקב"ה שיוכלו כבר להיאנח, אך מקורם לא יכלו אפילו להיאנח, לפי שהיו משועבדים כליל למצרים ולא היתה להם אפילו מחשבה עצמית לכאוב ולזעוק על צרות רבות כאלו, וזה גם ביאור הענין שישראל במצרים היו משוקעים במ"ט שערי טומאה, דלכאורה, הרי לא מצינו שהכריחו אותם המצרים לעבוד על התורה, והיתה בידם הרשות להתנהג כרצונם, א"כ איך זה הגיעו להיות משוקעים במ"ט שע"ט, אלא עצם המציאות שהיו משועבדים לגמרי לרוח המקום השפל ביותר בעולם, היא מצרים ערות הארץ, הפכה אותם ממילא להיות משוקעים כמ"ט שערי טומאה, וכדברי הרה"ק המגיד מקוזניץ זי"ע בפירושו על ההגדה "ואפשר שבמצרים היו כעובד במעי אמו, ולא חטאו, רק כמו שעובד שואף וזהמא ונעשה מוכן לחטא", וזה שנאמר וגם ראיתי את הלחץ אשר מצרים לוחצים אותם, היינו לחץ השעבוד, שאינו שליט לא על המחשבה ולא על הרבור אלא כל מהותו ומציאותו משועבדים, וכנגד שעבוד זה נאמר ויצא את עמי ישראל מתוכם לחרות עולם, שעבוד מוחלט כזה כפי שהי' במצרים לא יהי' יותר לעולם, כי יציאת מצרים היתה יציאה נצחית לחרות עולם.

4

זה שאומרים בהגדה לפיכך אנטחו חייבים להודות ולהלל לשבח לפאר וכו' הוציאנו מעבודת לחרות מיגון לשמחה ומאכל ליום טוב ומאפילה לאור גדול ומשעבוד לגאולה, דאיתא בספיה"ק (ע"י נועם אלימלך יתרו, ודעת משה) שבגלות מצרים היו הרבה בחינות, ולא כל ישראל היו נתונים בגלות באותה מדה, אלא הי' כאלה שעבדו פשוט בחומר ובלבנים, אשר עבדו הייתה הגאולה מעבודת לחרות, והיו אחרים כדוגמת שבת לוי שאמנם לא עבדו אבל היו ביגון ואפילה, אבל שעבוד הי' לכולם, אפילו שבת לוי שלא עבדו היו משועבדים תחת קליפת מצרים, וזהו עיקר גאולת מצרים, משעבוד לגאולה, וזה עיצומו של חג זמן חרותנו שכל ישראל יצאו ונשתחררו בו משעבוד הקליפה הקשה של מצרים לחרות עולם, ועי"פ האמור וי"ל אומרם ז"ל עי"פ ועברתי בארץ מצרים אני ולא מלאך אני ולא שרף אני ולא השליח אני הי' בכבודי ובעצמי, דלכאורה, מה איכפת לן אילו היתה יציאת מצרים ע"י מלאך או שרף או ע"י שליח (ושליח הכוונה למשה רבינו) אף שכל המכות היו ע"י משה ואהרן, ומדוע הוצרך דוקא במכת בכורות ויציאת מצרים שיהיו רק ע"י הקב"ה בכבודו ובעצמו, ובארנו בזה בכמה אופנים, וי"ל עוד ע"פ האמור שישראל היו משועבדים שם לגמרי, דמלאך או שרף יכולים להוציאם ממצרים רק בפועל, אך מכיון שגם הנפש רוח ונשמה משועבדים היו לגמרי לקליפת מצרים לא הי' ביד שום מלאך ושרף או שליח

ותחת לנו ה"א באהבה מועדים לשמחה חגים וזמנים לששון את יום חג המצות הזה זמן חרותנו: הנה שמות החגים מורים על עיצומו של חג ומהותו, והם כח"י נשמת היר"ט, ואנשי כנסת"ג שהתקינו נוסח התפלה קבעו כאן עיצומו של חג המצות הוא זמן חרותנו, כשם שהג הסוכות הוא זמן שמחתנו וחג השבועות הוא זמן מתן תורתנו, והנה ברור שהשם זמן חרותנו אינו ענין, ששירי לעבר גירדא, אשר אז ביצי"מ יצאנו לחרות, אלא זה ענין של הנה שעכשיו הוא הזמן הכוונה זמן שהיינו פעם שמחים בו אלא שמחתנו אין הכוונה זמן שהיינו פעם שמחים בו אלא שעכשיו הוא זמן השמחה, וכמו זמן מתן תורתנו שאינו רק על שם העבר, וראי' לדבר שהרי מתן תורה

בזמנו הי' ביום ז' בסיון ואנו חוגגים את חג השבועות ביום ו' סיון, אלא הכוונה שזה זמן מתן חרותנו האידנא בשנה זו, וא"כ גם זמן חרותנו משמע הזמן שבכל שנה ושנה מחדש אנו יוצאים בו לחרות עולם, וכדאיתא בחסד לאברהם מרי"א אזולאי ז"ל שבכל שנה ושנה שלושים יום קודם החג, הקב"ה מוציא את הנפשות שנפלו לידי הסט"א ומביאם אל הקדושה, עד כי בליל הפסח כולנו בני חורין כבימי צאתנו ממצרים, ומבואר ע"פ דאיתא בזה"ק פ' כהעלותך

2

יש לבאר משמעות ענין החרות, דהנה בשל"ה הק' מקשה בנוסח ההגדה ואילו לא הוציא הקב"ה את אבותינו ממצרים הרי אנו ובנינו ובני בנינו משועבדים היינו לפרעה במצרים, מה מעליותא יש בזה שאיננו משועבדים לפרעה במצרים, והרי אנו עדיין משועבדים לאדום ושאר עממין, ומאי נפק"מ למי אנו משועבדים, כן צ"ב אומר ואילו לא הוציא הקב"ה את אבותינו ממצרים, כלום יתכן כדבר הזה, הרי הקב"ה כבר הבטיח כברית בין הבתרים שיוציאם ממצרים, כמד"כ ועבדו וענו אותם ארבע מאות שנה ואחרי כן יצאו וגו', ומה שירך בכלל אילו לא הוציא הקב"ה וכו', גם הלשון משועבדים היינו לפרעה במצרים צריך ביאור, מפני מה לא אמר גם פה עבדים ע"ד שפתח עבדים היינו לפרעה במצרים, וי"ל שיעקר ענינה של גלות מצרים הי' מה שמשועבדים היינו, ר"ל מה שישראל היו משועבדים שם לגמרי בכל מהותם, ללא שום עצמאות אפילו במחשבה, ולכן גם נקראה מצרים בית עבדים, מקום שהפכו בו אנשים לעבדים, כי משמעות עבד היא שכל מציאותו משועבדת ללא כל רשות עצמית, וכמו שאחז"ל (מדרש שוח"ט תהלים קיד) עה"פ (דברים ד) לקחת לו גוי מקרב גוי, כעובד כמעי בהמה, דהיינו שישראל היו במצרים כעובד במעי אמו שאינו מסוגל ככוחות עצמו לשום דבר ואינו כלל מציאות בפני עצמו אלא כולו נתון בתוך אמו, כיון שהיו משועבדים לפרעה לגמרי כרוחם וכגופם, וזה הפרש בין כל הגלויות לגלות מצרים, כל הגלויות שעבדו בני ישראל התבטאו רק בכך שהגויים היו יותר חזקים

חרות - שורש העבודה הפנימית

חג הפסח הוא "זמן חרותנו". נשתרל לכאר מעט את המושג "חרות" בעבודת הנפש. מדוי מהותה של החרות, מה הם חלקיה, ומתי וכיצד ניתן להשיג כל חלק של חרות.

חז"ל אומרים: "אין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתלמוד תורה" (אבות ו, ב). וצריך להבין, מדוע החרות האמיתית נמצאת דוקא בעסק החורה.

האדם מורכב מנשמה ונוף. הנשמה היא חלק אלו-ק ממעל, והנוף - ארציות, חומריות, "כי עפר אתה ואל עפר תשוב". באופן טבעי, בשעת לידתו של האדם, הכח שנמצא בגוליו הוא כח הנוף. הנשמה נעלמת כמעט לחלוטין. כי כיון שתכלית האדם היא להיבדק בקונו, הרי שראשית העבודה הפנימית היא לגלות את הנשמה. כאשר האדם מגלה את נשמתו, יש אפשרות שיהיה רבוק בקונו. כי הנשמה היא חלק אלו-ק ממעל, ובכוחה להידבק בקב"ה - "קורשא בריך הוא ואורייתא ישראל חד הוא".

כל זמן שנשמת האדם נמצאת אצלו בהעלם, אפשר שילמד תורה ויקיים מצוות, אבל להגיע לתכלית הנרצית, שהיא קרבת ה', אי אפשר!

הנה מועדי השנה, תחילתם כחג המצות. סדר זה בא להורות לאדם כיצד להתקרב לקב"ה. אם רואים אנו שהפתיחה של המועדים הוא חג המצות - שאחד משמותיו הוא "זמן חרותנו" - נלמד מכאן ששורש העבודה הפנימית היא החרות.

8

מצרים, כידוע, היא המוצר הגדול ביותר שישנו. ההתראות של שעבוד מצרים הוא שהיה בעולם מקום ושמו מצרים, ובני ישראל היו שם בגלות.

ומהו המוצר שנמצא בנפשו של אדם? - הנוף המעלים על נשמתו של האדם. והו המוצר האמיתי שמוצא את ההתגלות האלוות הקיימת בנפש כל אחד ואחד מישראל.

הנשמה קצה בחומר, סולדת מהחומר, ואינה תפצה בו. כל רצונה הוא: "ואני קרבת ה' לי טוב". לעומתה הנוף, שנוצר עפר מן האדמה, כל דבר משתוקק לשורשו, ממילא רצונו בארציות, בחומר העכור.

9

כשהנשמה נכנסת לתוך גופו של אדם, יש כאן ראשית כל את ההעלמה על הנקודה הזו. הנשמה קודם כניסתה לנוף רצתה רק רוחניות, רק את הקב"ה - ואילו הנוף רוצה גשמיות. כשהנוף בתוקפו בשעת הלידה, והנשמה בהעלם, מתגלה באדם הרצון רק לגשמיות - אוכל וכדומה.

עבודת האדם היא, להוציא את הנשמה ממאסר הנוף, לפשוט את הנוף מעל לנשמה, ולגלות את הרצון האמיתי, שהוא רצון לרוחניות, רצון לאלוקות.

זהו המוצר הראשון שהנשמה נמצאת בו. ועל זה יש לאדם מצות 'פריון שבוים', לפדות את נשמת עצמו מגופו.

כמו כן, האדם נקרא קמץ, כלומר כל מה שיש בעולם יש באדם. ככל נפש של כל אחד מישראל קיימת הקבלה גמורה לכל דבר שבעולם, וכשם שיש בעולם פרעה - כן יש בנפש האדם כח רע הנקרא פרעה, וכשם שפרעה לקח עשר מכות, כן על האדם להכות י' מכות את הפרעה הפרטי שלו (מי שלא זכה לחכמת האמת, הדברים נראים לו קצת כמליצה ומשל, אולם מי שיד ושם לו בתכמה נפלאה זו, יודע עד כמה שהקבלת הדברים בין העולם לנפש תואמת להפליא).

לאחר שהתברר לנו שכל הכתוב בתורה, אדם צריך לעבור כמותו בתהליכי נפשו ועבודת קונו, יש לברר מהי עבודת האדם הפרטי המקבילה לנתינת דם על המשקוף ועל שתי המזוזות.

עתה יובן מאוד, מדוע דוקא כתיב "ויקחו להם איש שה זכו ושחטו אותו". שחיטת שה עניינה ביטול כח אלהי מצרים, ואין לך ביטול גדול מזה, ששחיטתו הוא ביטול הגמור.

עם דברים אלו יובן היטב הציווי "ולקחו מן הדם ונתנו על שתי המזוזות ועל המשקוף". שאין ענין נתינת דם קרבן פסח סימן בעלמא, אלא כאן טמון כל סוד הגאולה - ביטול שליטת כח אלהי מצרים.

11

שחיטת אלהי מצרים - ביטולם הגמור

בשחיטה זו של אלהי מצרים לעיניהם טמון יסודו של הרמב"ם "ירחיק עצמו לקצה השני".

אילו הדרך היתה רק לנשות לצד האמצעי, היה די בכך להגיע להסכם שלום עם מצרים וכדומה, אולם הרמב"ם דבריו ברור מילול, "ירחיק עצמו לקצה השני", הרחקה לקצה השני פירושה ביטול גמור של כח הרע, ואין לך ביטול גמור יותר משחיטת אלהיהם לעיניהם.

"ולא יתן המשחית לבא אל בתיכם לנוף", בוכות מה לא יתן? רק בוכות ביטול גמור של אלהי מצרים, לא ביטול שנעשה בצניעות ובהשקט, אלא ביטול בפניהם של מצרים, ולזול גמור בכל היקר והקדוש להם. אין דרך אחרת לצאת מן הרע אלא רק ע"י ביטול ולזול גמור בכח הרע ותולדותיו.

הע"ז של דורנו - תאוות וקניני העוה"ז

בכל דור ודור יש את העבודה-זרה של אותו דור. במצרים היה זה השנה, וכיום, * העבודה זרה המיוחדת לדורנו אנו, היא קניני העוה"ז.

קניני העוה"ז הפכו לע"ז בכל מובן המילה. קשה לצאת היום לרחוב, הכל מריח ריח של קניני עוה"ז, רדיפה אחר המתותרות, אשר במשך הזמן "המושכל הראשון" הוא שהרבר אינו מותרות אלא הכרח גמור. צריך להסתכל על ענין זה בצורה הנכונה, ולרעת שזו עבודה-זרה של ממש לכל דבר, והגנו זקוקים לגאולה של ממש בכדי להינצל ממנה.

הלקה וכלבוב קס"ה

12

בפסח אוכלים רק מצה, אבל בעבור ימי הפסח אוכלים חמץ ומצה, וידוע הקושיא שאם יש חסרון באכילת חמץ אז ממה נפשך איך אפשר לאוכלו במשך כל השנה. ויש לכאר הענין בהקדם מה שמכואר בספה"ק שמצה הוא מאכל הנשמה, וחמץ הוא מאכל הגוף. עבודת האדם הוא לעשות שותפות בין הגוף לנשמה, ובשותפות זה מוטל על הגוף להיכנע לנשמה, והאופן שיהיה השותפות כראוי הוא רק כאשר קודם יהיה הנשמה ובעלים לעצמו, ואח"כ יקח הגוף לשותף לפי התנאים שלו, ושלא יפריע לנשמה בעבודתו. וזה ענין ימי הפסח שאוכלים בהם רק מצה, שאז הנשמה הוא בעלים לבדו, ואז אחר ימי הפסח יכולים לקחת את הגוף לשותף, ולאכול חמץ ומצה.

אומרים בכרכת קריאת שמע ותלמוד חקי חיים, חוקים איך לחיות חיים אמיתיים, לא להיות שקוע בגשמיות, ולחיות חיי הגוף המביאים לידי העדר חיים, רק לחוקי חיים אמיתיים, חיי נשמה. חקי חיים בגימטריא מקום, איתא בעוללות

אמנם, כיון שהחג נקרא "חג המצות", ונקרא גם "זמן חרותנו", הרי בפנימיות ודאי ששני עניינים אלו שייכי להדדי, כלומר: המצה מלמדת אותנו כיצד מגיעים לחרות. אכילת המצה היא הוראה פנימית לנפש האדם, שהשגת התכלית - כניסה לעולם של נשמה - צריכה להיעשות ראשית כל ע"י התפשטות מעולם החומר.

כל זמן שהיו בני ישראל במצרים, היו משועבדים "בחומר ובלבנים", כלומר שה"לבנים", הבנין, היה מבנין של חומר, וזהו בחינה של מצרים, של מיצה של גוף. הכניסה הראשונה לעולם של רוחניות היא היציאה מעולם החומר, מההתעסקות בחומר, וכניסה למהלך של אכילת מצה, של "פת במלח חאכל ומים במשורה תשתה". כך זוכים להיכנס לעולם של רוחניות.

החכמה הראשונה, אם כן, שאדם נצרך לה על מנת להיכנס לעבודת ה' באמת, היא שכל חייו הם בבחינת "ועבידו מצרים את בני ישראל בפרך", שהמיצר של הנוף הוא מיצר מפרך. עליו להרגיש את החשוקה האמיתית להשתחרר מכללי החומר.

From Bondage to Slavery p138.
R. Twerski

13

Chametz has another connotation. Chametz is something which has extensive power to convert something to its own kind. I.e., if one were to take a large batch of dough and introduce just a tiny morsel of sour dough, this

small fragment can act enzymatically to cause the entire batch to ferment. This, too, is the nature of indulgence or immorality. It does not take an enormous force to cause spiritual deterioration. The infectious nature of physical indulgence is such that given the slightest opportunity to take hold, it can completely corrupt a previously spiritual person. Recovering also

unwarranted feelings of inadequacy, inferiority, and unworthiness. If only a person could see himself as he really is, many unhappy situations could be avoided. In every generation and at all times, a person is duty bound to see himself as he really is.

But what about the conclusion of the sentence, "as though he personally had gone out of Egypt"? What does that have to do with a self-image? The Tiferes Yisrael cites a Midrash that a king had heard about Moses' greatness, and he dispatched his artists to bring him back a likeness of Moses. When they returned, he submitted the portrait to his wise men who were physiognomists; i.e., they could deduce a person's character from the study of his facial features. The wise men reported that Moses was vain, greedy, lustful, arrogant, brutal, and in every way the polar opposite of what the king had heard. The king was perplexed, because he had utmost confidence in the accuracy of his artists and the competency of his wise men, and he decided to make the trip to the desert to see Moses for himself.

When the king met Moses, he saw that his artists' drawing had been perfect. He then shared with Moses how far off his physiognomists had been. Moses explained to the king that his experts were not wrong at all. "You see," he said, "all that they can gather from a study of facial features is what kind of character traits were inherent in a person from birth, and in this respect they were right. I was born with all the capacities to be decadent. However, I channeled all these tendencies towards spiritual goals, and converted them so that I am indeed greedy to achieve more spiritual wealth, and I do lust with a passion for an ever-closer relationship with God. These converted traits were not detectable to your wise men."

Many people might be alarmed to discover in themselves such negative character traits, and they may therefore either refuse to look at themselves or disown these components of their characters. In either case, they will not gain a knowledge of their true selves. Moses did neither. He became aware of them, was not frightened by them, and redirected them towards constructive goals.

14 We have already noted that the Exodus from Mitzrayim, from Egypt, is also to be understood as an escape from metzarim, from the limitations that

constrict a person and prevent him from maximizing his potential. A person may apply Yetzias Mitzrayim to himself, and by converting any negative traits towards positive goals, rise above his restraints, and like Moses, fully realize his potential for spirituality. Thus a person is duty bound to look at himself and apply the principles of the Exodus to liberate himself from the boundaries and limitations of his physical drives, to become fully spiritual.

(R. Spero) Touched by A Seder p167

15 But perhaps we can understand this on an even deeper level.

Aside from the actual drinking of the wine, we are told that one is required to recline when drinking. The Sfias Emes explains that four cups by themselves trigger a geulas hanefesh, a redemption of the soul, but it is the heseibah, the reclining, that generates the geulas haguf, the redemption of the physical being.

Here is more to think about. The Abudraham adds a puzzling comment, finding a connection between heseibah, the requirement to recline, and the expression found at the beginning of Parashas Beshalach, "Vayaseiv Elokim es ha'am, And Elokim turned the

16

nation around, back toward the path of the Reed Sea." How are we to understand this connection besides the obvious fact that the words "heseibah" and "vayaseiv" share a common root? And how is bringing the Jewish people out of Mitzrayim in a circuitous manner a display of cheirus, freedom?

The answer is to be found in the magnificent collection of thoughts on the Haggadah by Rav Avrohom Schorr entitled Mei-Otzar HaMachshavah. He explains, based on the writings of the Sfias Emes, that the human being possesses five senses. They are sight, hearing, smell, taste, and touch. The first four are experienced through the head. People see with their eyes, hear with their ears, smell with their noses, and taste with their mouths. But touch is accomplished by the use of the body. Hence, the four cups of wine redeem the first four senses, but the sense of touch is redeemed only through heseibah, reclining.

But why institute a special practice of reclining to redeem the sense of touch? Why not just add one more cup?

The answer will reveal the secret to experiencing cheirus as it was meant to be experienced. We have stated that the redemption of the sense of touch is through reclining. Why? Chazal tells us, "Lo

matzasi laquf tov mi'shesikah, There is nothing better for the body than silence." Initially we understand this to mean that silence is golden. But the Sfias Emes explains differently: The best thing for the guf is to silence its demands. This is the highest level to which one's guf can be elevated. When the body is reclining, it is inoperative, and silent. The lesson here is that the redemption and ultimate cheirus for the guf — and indeed for us this evening and for the rest of our lives — is to silence the voices calling for fulfillment of our bodily needs and instead prepare ourselves to accept the Ol Malchus Shamayim. This is the cheirus which Hashem intended. Ein lecha ben chorin ela mi she'osek baTorah, True freedom is achieved only when one involves himself in the world of Torah.

17 A drunkard on the street, although he is silent, has not silenced his body. Instead his body has silenced the true him, and he is an eved, a slave, to it. He has no control and no direction. On the other hand, when we recline we are laying down our guf and displaying that it is not controlling us. This heseibah is the ultimate display of

cheirus, true shesikas haguf and bitul haguf, nullifying our guf and allowing ourselves to realize who is really in control.

18 Tonight we are kings. The Chasam Sofer reveals that true royalty and control is when food is eaten as alluded to by the word "melech": Foremost are the needs of one's intellect, and then the heart, and finally the liver. Moach, lev, and then kaved; the mind first, the heart second, and then the liver — the most corporeal of the three — last. These roshei teivos read "melech." A person who eats in this fashion is truly in control. He eats to live and does not live to eat. But when he allows his body to lead and his physical

needs become the prominent ones, then it is the opposite. First the kaved, then the lev, and the moach staggers in last. These roshei teivos read "klum, nothing."

Hashem led us in a circuitous manner, where we were dangerously close to going back to Mitzrayim. At that time, Mitzrayim was the most decadent of societies. But Hashem wished to teach us a lesson: It is only when human beings are able to face their cravings and needs and turn away that they are truly free. Hashem took us out, but were we truly free or were we like alcoholics who had their bottle taken away from them? There was only one way to tell. We

were brought back dangerously close to the "bottle." Would we be able to turn away? The answer was a resounding yes! We were free! Free to now become avdei Hashem.

18 אור ג' צדקה - פסח

ובמצות מרור מרומז ג"כ עוד ענין, כי צעה אשר האדם הוא מרושן בעיניו הוא נעשה מחוד מנושם, ובעת אשר כל התגלות השכינה קשה לו להגביה את עלמו מכל תענוגי עוה"ו ולכיות נמשך אחר השכינה, וקשה לו מאוד ה"אחריו נרובה", אבל צעה אשר אדם הוא מדוכה ביסורים או צדק שבה התגלות ממרום, ציבולתו להגביה את עלמו אף ממ"ט שער עומאח לכיות נמשך אחר השכינה, וזו קלת

ציבור להבין מה שאמרו חז"ל יסורים ממרקין, כי מבטל מהאדם הרגש הגוף, והוא ציבולתו להגביה את עלמו, אבל אם הוא נאצד בתוך תענוגי עוה"ו ואינו מרגיש כלל הגלות, אז קשה להתגלות השכינה קשה לו להגביה את עלמו, ולכן רק ע"י המרור המרירות של הגלות, ה"י ציבולתם להגביה את עלמם כרגע, שהוא הכחיה של מלה,

וזכו ג"כ הענין שצורכין מלה ומרור צידד, כי רק ע"י המרור נוכל לבוא להכחיה של מלה, אלא שעכשיו יכולין ללאת היסורים של גלות והמרידות צדמורה של מרור וע"י יצוול העונג של עניני הגוף, ויהא ציבולתו לכיות נמשך אחר השכינה.

הנה כאמור זמן חרותנו אין משמעו זכירה למה שהי' בעבר אלא נצחיות. וזה שאמרו שכל דור ודור חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים. כי הענין הזה של נצחיות זמן חרותנו, היציאה משעבוד לגאולה, שייך גם לכל יחיד. שיש אשר האדם חוטא רק מחמת שהכשילו יצרו אבל איננו משועבד לבחוח הסט"א. והרי זה החילוק בין איש יהודי לגוי, גוי הוא עצם הרע שהוא משועבד לרע וקשור אליו, ואף אם הוא עושה דבר טוב הרי כעצם

הוא משועבד לרע, ואילו יהודי הוא כעצם משועבד להש"ת. ואם הוא חוטא אינו אלא מקרה מחמת שהכשילו יצרו אבל אינו משועבד לבחוח הסט"א. אכן יש לפעמים אשר מרגיש שבנין מסוים הפך להיות משועבד לרע, דהיינו שפרט זה אינו אצלו בגדר תאוה בעלמא. אלא הוא משועבד לו לחלוטין. ומה"ט יש ענינים מסוימים אשר כל כמה שיהודי מקבל על עצמו וחרור ומקבל אינו מוילל לו, והוא חוזר ונכשל, הכל משום שאין זו התגברות יצה"ר בעלמא, אלא הוא הפך להיות משועבד לגמרי בענין זה עד שאינו שליט על עצמו כלל להתנתק מהרע. כן יש עוד הרבה ענינים המשעבדין את האדם, כגון מה שהוא משועבד בטבעו ובתכונות נפשנו עד שאינו נמצא כלל ברשות עצמו, אם זה בקנאה או בתאוה או בכבוד, שהם ענינים המשעבדים את האדם בכל כולו, ואם בהילוך מחשבתו שנעשה משועבד וקולט הלכי מחשבה זרים שאינן שלו ומאבד את הילוך המחשבה היהודי המקורי ח"ו, ואם זה שהוא משועבד לסביבה ששרוי בתוכה, או משועבד לביתו, ושאר תנאים ומצבים שהאדם נעשה משועבד להם, הצד השה

ככל אלה שהוא משועבד לפרעה כמצרים שורש הקליפה. ועל זאת התפלל הדמעה"ה (תהלים קמב) הוציאה ממסגר נפשי וגו', המה המסגרים שנפש נתונה בהם. ע"ש מסגר הסוגר על מרות המח. ויש מסגר על מרות הלב. ויש מסגר שלכו ופיו סגור ומסוגר ואינו יכול לפותחו בתפלה, וכל ימי עני רעים אפילו שבתות וימים טובים, אפילו בזמנים הטובים והמקודשים ג"כ נתון הוא במסגר לפי שמשועבד לבחוח הסט"א, וע"ז התפלל הוציאה ממסגר נפשי משעבוד לחרות. וזה עיקר ענינו של החג הק' הזה שהוא זמן חרותנו. החלק הזה הוא נצחי כנזכר. החג מסוגל להוציאה ממסגר נפשי, להוציא יהודי מלחץ השעבודים שהוא נתון תחתיהם יומם ולילה. ולהשתחרר מכל המסגרים לגאולה וחרות.

האם המעשים אינם סותרים לאמונה?

כל יהודי מישראל שאינו בכלל "המודרים והפושעים ב", יודע בכבוד שיש בורא לעולם. לאחר שהתאמת אצל האדם שיש בורא לעולם, מחוייב הדבר שיתברר לו גם שהתורה תורת אמת, מכיון שתורתו של הבורא היא.

נתבונן נא ונראה אם אנו באמת מאמינים ברברי חז"ל "כל מונותיו של האדם קצובים לו מראש השנה עד יוה"כ". אם באמת אנו מאמינים בזה, מדוע אנו מרבים להשתדל בחריצות יום יום, והרי מקרא מלא הוא לגבי המן, "ויעשו בן בני ישראל וילקטו המרבה והממעיט, וימורו בעמר ולא העדיף המרבה והממעיט לא החסיר איש לפי אכלו לקטו" (שמות פז, ז-ה), ופירש"י שם: "יש שלקטו הרבה ויש שלקטו מעט, וכשבאו לביתם מדרו בעומר איש איש מה שלקטו, ומצאו שהמרבה ללקוט לא העדיף על עומר לגולגולת".

והרי פשוט וברור שכל אחד מהם הוצרך להשתדל וללקוט, אצל אף אחד המן לא ירד בתוך הבית על השולחן, אולם ריבוי ההשתדלות לא הוסיפה כלום. חוץ מפורת, עמל ויגיעה - לא יצא למשתדל שהרבה בהשתדלות כלום בניעתו. ריבוי ההשתדלות מהווה סתירה גמורה לאמונה "שכל מונותיו של אדם קצובים לו מראש השנה ועד יוה"כ".

אם נבדוק את חיינו היטב, נמצא שסתירה זו היא רק אחת מני רבות של סתירות הקיימות בנו, מעשינו לא בהכרח תואמים את האמונה הצרופה שבה אנו מאמינים. מה שורשן של סתירות אלו, ומדוע אין אנו שמים לבנו לזאת?

שני כוחות מניעים את האדם - מה ולב

באדם פועלים שני כוחות עיקריים השולטים על האיברים: א. מה. ב. לב, ועל האדם לברוק כל מעשה ומעשה מהיכן נובע, האם מן המח או מן הלב. אם נבדוק את מעשינו נמצא, שהמעשים המוגדרים כרוחניות בדרך כלל נובעים מן המח.

לעומתם המעשים המוגדרים כגשמיים, בדרך כלל נובעים מן הלב, וכאן שורש הבעיה. כבר כתב הרמח"ל (מס"פ פ"ו): "אמנם כבר ידעת שהנרצה יותר בעבודת הבורא ית' שמו, הוא הפנ' הלב ותשוקת הנשמה", ובלשון חז"ל מצינו ש"המנא לבא בעי". כלומר, עיקר עבודת האדם אינה במח אלא בלב.

המח שורשו ביסוד המים, מים טבעם קר ומולידים קרירות, לעומתו הלב שורשו ביסוד האש, וטבע האש שמוליד חמימות. יהודי קר אינו יהודי אמיתי, יהודי חלו' בחמימות לבו, ובוה נקבעת מדרגתו. ככל שיש בו יותר חמימות לעבודת ה' - כן גדולה מעלתו.

להשליט את ידיעת השכל על רגשי הלב

ע"ה נחזור לבאר את מקור הסתירות. מקור הדבר הוא שהמח שלנו רוצה דבר אחד - רוחניות, ואילו הלב שלנו רוצה דבר אחר - גשמיות.

ובשכאים לרדן כמה להשתדל בפרנסה - מיד הלב פועל, וכיון שהלב רצוני גשמיות, מיד הוא מכריע שיש להשתדל בה במדה מרובה.

ראשית עלינו לקבוע כל דבר לפי ידיעת השכל, לברוק בשכלנו מה רצוננו ית' ככה דבר, לא לתת לרגשות הגשמיים לשלוט על כל מערכת החיים. לאחר שהשכל יהיה שליט על כל מערך החיים, והכל יקבע לפי אמת מדה רוחנית, או תפקידנו להפנים את הדברים, ולהשיבם אל הלב, עד שכל רצוננו ומאוויינו יהיו אך ורק לעבודתו ית'ש.

בשמתבוננים בדיו החמץ, מגלים בו נקודה שונה מאשר בשאר המצוות. מצינו מצוות רבות שמחוייב בהן אדם, אולם הן אינן מותנות בסילוק דבר מהבית, כגון נטילת ד' מינים, שקיום מצוה זו אינו תלוי בסוג החפצים שבביתו. כנגדן מצינו מצוות שעניינן סילוק דבר מהבית, כדוגמת "לא תביא תועבה אל ביתך" (דברים ו, טו), ללא התניה בקיום מצוה עשה כל שהיא. אולם כאן, בהצנן, מתגלה נקודה מיוחדת, בבחינת "אין אני והוא יכולים לדור בכפיפה אחת", או חמץ או מצה וקרובן פסת, אבל שניהם ביחד - והו דבר בלתי אפשרי כלל! והדברים מעונים ביותר.

דוגמא מעין זו מצינו, ואף שם בלשון פסוקה, "אצל אליהו (מלכים א' יח, כא): "ויגש אליהו אל כל העם ויאמר, עד מתי אתם פוסחים על שתי הסעיפים, אם ה' האלקים לבו אחריו, ואם הבעל לבו אחריו". ויעוין בירלב"ג שפירש"י: "הנה הפסח ישה פעם אל רגלו האחד, ופעם אל רגלו השני, וכן היו ישראל נוטים על שתי המחשבות, פעם יאמינו ב' ה' לבדו הוא האלקים, ופעם יאמינו כי הבעל הוא האלהים". גם כאן מוצאים שאליהו דורש מהם בירור פנימי - או זה או זה, אבל שניהם ביחד הוא דבר בלתי אפשרי!

כ"ה תמוז ה'תש"ס
פאגא פאגא פאגא

משני הדברים הללו המסמלים את העבודות, עלינו ללמוד כיצד להיות עבדי ה'. ראשית, צריך כל יהודי לדעת שעליו לציית לרצון ה' ולהוראותיו ומצוותיו הכתובות בתורה, באופן שקיום התורה והמצוות צריך להיות כעבודת ובעול. אין הלימוד תלוי כלל בזמן מעבודת לחרות, ומיד בתחילת ההגדה מגביהים את המצה של חשק, ואין הכוונה בתפילה תלויה במידת ההתלהבות, אלא ומכרזים: 'הא לחמא עניא די אכלו אבהתנא בארעא דמצרים', הנה לחם העוני שאכלו אבותנו במצרים.

והנה ידוע שהמצה נחשבת ללחם בזוי, שלכן נתנוהו המצרים לעבדים לאכול, ואילו החמץ מסמל את הלחם המשובח, אותו אוכלים האנשים החשובים. ואם כן, תמוה מאד, מדוע בליל הסדר בעודנו מסובין כבני חורין אנו אוכלים שוב לחם עוני שהוא מאכל העבדים?

מסופר על מרן ה'שפת אמת' מגור זי"ע, שנכנס פעם לבית מדרשו באיזה יום שאמרו הלל בתפילה, והאברכים סעדו אז יחד בביהמ"ד לכבוד היום. פנה עליהם הרבי ושאלם: כמה אתם עסוקים? השיבו: כי הם דנים, מה חשוב יותר, 'אנא ה' הושיעה נא', או: 'אנא ה' הצליחה נא'. השיב הרבי לעומתם: כיצד דילגתם על 'אנא ה' החשוב משניהם, והוא קודם להם בתפילת הלל: **אנא ה' כי אני עבדך...**

אינו עולה בקנה אחד עם רצונותיו, הוא מתפש פתרון הלכתי איך להסתדר עם הבעיה בלי להיענש על כך.

וניתן לראות זאת אצל אנשים המחזיקים עצמם לשומרי תורה ומצוות, אבל מבטם על ההלכה הוא כעל עול מכביד שצריך לדעת איך 'להסתדר' איתו בצורה הכי קלה, ומה שפחות לפגוע בהנאות הגשמיות.

למשל, כשמגיעים תשעת הימים החל מר"ח אב, בהם ההלכה קובעת (שו"ע או"ח, תקנא) שאין לאכול בשר, ואין ללבוש בגדים מכובסים, מיד מאמצים את המוח ומחפשים עצות איך לאכול מאכלים טעימים, רק שיהיו פרווה, ואיך לחדש את הבגדים המכובסים לפני תשעת הימים, באופן שלא ירגישו אי נוחות בימים אלו. וכי זו היתה כוונת חז"ל, להרגיש כך את האבלות על חורבן בית המקדש. האם בצורה זו מקיים עבד את ציווי אדוננו?

והסיבה לכך היא, שלא מרגישים צורך לקיים את ההלכה בגלל שה' ציוה אותנו, אלא מחפשים לחיות כשומר תורה ומצוות כדיעבד, ויחד עם זאת לחיות את חיי העוה"ז על כל מנעמיהם. והנהגה זו היא סתירה מוחלטת לעבד ה'. כי עבודת ה' היא עול ולא תענוגות!

ויש לדעת שעבד השואף לחיות חיים קלים כבן חורין, הוא בגדר חציו עבד וחציו בן חורין, שמבואר בגמ' (גיטין מא, א) שאין לו תקנה. היינו שהוא בעל תאוה גדול הרוצה גם עוה"ז וגם עוה"ב. ואדם כזה הינו עבד לשני אדונים - ליצריו וליצריו!

וצורת חיים כזו סותרת את המושג 'עבד ה'', כי עבד אין לו רצונות עצמיים, וכך על האדם לבטל לגמרי את רצונותיו, ולדעת

שרק התורה והמצוות הם חיינו ולא שום דבר אחר, ולהחליט כי אין לו רצון לחיות אחרת כלל, אלא לעשות רצון אביו שבשמים.

את התשובה לשאלה זו, אנו רואים בפסוק המגלה לנו את המטרה שעבורה הוציא הקב"ה את אבותנו ממצרים (שמות ג, יב): **כהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלקים על ההר הזה, הקב"ה גאל אותנו מעבודות פרעה, לא כדי שנהיה משוחררים לנפשנו, אלא כדי שנהיה עבדי ה', כמו שכתוב (ויקרא כה, נה): כי לי בני ישראל עבדים עבדי הם אשר הוצאתי אותם מארץ מצרים.**

וכך אנו אומרים בקריאת שמע שחרית וערבית (במדבר טו, מא): אני ה' אלקיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים להיות לכם לאלקים, כלומר: מטרת יציאת מצרים ברורה היא ומוחלטת - להיות לכם לאלקים.

לכן בליל הסדר אנו אוכלים דוקא מצה, שהיא לחמם של העבדים, כדי להזכיר לעצמנו שנשארו עבדים. אלא שבמקום לעבוד את פרעה בחומר ובלבנים, אנו עובדים את ה' ומקיימים מצוותיו, ועבודת מצרים היתה מעין הקדמה להדגים לנו מה נקרא עבד, כדי שנודע איך להיות עבדי ה' ולקבל על עצמנו עול מלכות שמים כראוי.

והנה עבודת מתבטאת בשני חלקים: החלק האחד - הכנעה וציות מוחלט לרצון האדון, בלי לערב רצונות אישיים כלל. כשעבד מקבל פקודה מאדוניו הוא לא חושב אם התפקיד נעים או מכובד, הוא גם לא מחפש סיפוק בסוג העבודה שהוטלה עליו, אלא מציית לכל פקודה שהיא, בין אם מבקשים ממנו לצחצח את יהלומי כתר המלך, ובין כשמבקשים ממנו לצחצח את נעלי האדון - גם אז הוא

מציית מיד, ואף שמלאכה זו בזויה מהראשונה, אין באפשרותו לסרב, שכן לעבד אין מקום לרצונות עצמיים. ואדרבה, כל רצון עצמי מהווה סתירה לקיום רצון האדון, כיון שעבודת פירושה הכנעה מוחלטת.

והחלק השני - לעבד אין שום קנין עצמי, אלא כל רכושו והישגיו שייכים מאליהם לאדונו, ואין לו משל עצמו מאומה. וכמו

החובה להשתעבד לרצונו יתברך

בכל מקום שנאמר "חייב", אומר הגרש"ז מקלם זצ"ל בספרו "חכמה ומוסר" (חלק ב, מאמר קמד), אנו משתדלים לקיים ואפילו אם מדובר במצוות דרבנן. מדוע אם כן אין אנו משתדלים בקיום הצו "חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים"? הרי לכאורה נראה שזהו חיוב מהתורה שכן מביאים לו ראייה מהפסוק: הבא נשתדל לחפש עצה ותחבולה כיצד נוכל לקיים ענין זה לכל הפחות במקצת.

יש כידוע השתעבדות חושית וישנה השתעבדות שכלית. השתעבדות חושית - כגון עבד שקנה לאדונו בכסף. השתעבדות שכלית - כגון זו של הגבונים, אשר ראו בעין שכלם שהי' נלחם לישראל ולפיכך לא נלחמו עם בני ישראל כמו שאר אומות. כדי להשתעבד לקב"ה אין צורך לכאורה בהשתעבדות חושית, די בהתבוננות שכלית בכך שאנו עבדיו והוא יתברך קונה שמים וארץ. אך מכיוון שהמונן העם אינם משכילים כל כך, לפיכך יש צורך בהשתעבדות חושית. לצורך זה הוציאנו ה' ממצרים כדי שנראה בחוש שאנו עבדיו. דוגמת עבד מקנת כסף שילדיו שייכים לאדון, כן אנחנו - יציאת מצרים ממחשיה לנו שה' קנה אותנו ואנו עבדיו.

וזה מה שאמרו כאן: "לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים". אין כאן ציווי להגיע לדרגת השמחה שהיתה ליוצאי מצרים, כי זהו דבר בלתי אפשרי. מה שנדרש מאתנו זה בחינת ההשתעבדות הנגלית לנו. שהיא ממש כאז כן עתה ללא הבדל כלל. ומהו ענין ההשתעבדות? - לעשות מה שגזר האדון אף שאין זה רצונו כלל. מכל מקום אנו מחויבים לעשות את כל אשר ביכולתנו.

31

ההכנות לפסח - עבודת ה' בארץ מצרים

כל זמן וכל מצב שהאדם נמצא בו, עליו להיות מודע שזהו חלק בלתי נפרד מעבודת ה' המוטלת עליו. אין נפק"מ אם העסק הוא ברוחניות, או אם הוא בגשמיות. לעולם, בכל מצב ובכל זמן, בכל נקודה שאדם נפגש עמה בחיים, ישנה נקודה של עבודת ה'.

יש, אפוא, להתבונן בכל מצב שנפגשים - מהו המצב, ומהו העבודה המוטלת על כל יהודי במצב זה.

כולם יודעים שבאותם מעשים של נקוה הבית מקיימים מצוה עשה מדאורייתא, וכן מצוה לא תעשה, אבל בין הידיעה הזו, למצב בו נתון האדם בשעת הנקוה, כמה עוסקות מחשבותיו באותה שעה - המרחק גדול. באופן טבעי, אדם שאינו עוצר את עצמו מעט ומתבונן, שקוע רק בשאלות מסוג: אך לנקות, מה לנקות וכמה לנקות. הקשר בין מעשיו לבין הקב"ה כמעט ונאבד לגמרי ח"ו.

ראשית כל, אם כן, נדרשת שלילה מוחלטת של ה"מלומדה". להכיר בהכרה ברורה שעבודת ההכנה לפסח הן עבודת ה' גמורה. לאחר מכן יש להבין מה ואיך, אבל כשם שאדם נגיש לתפילה או לעסק התורה מתוך הכרה שזהו עבודת הבורא - הן הן הדברים גם לגבי עבודת הנקוה הללו.

אדם מעמיד את עצמו לפני שהוא מתחיל לנקות, ואומר: "רבונו של עולם, מפריע לי הלכלוך, ראייתו מעיקה עלי כנפש. מי נתן לי את המידה הזו? מי מחיה אותה בזה הרגע? - אתה ית'!! שורש המידה מהיכן היא? היא מעומק נפשי של תביעת טהרה הנפש, וההתגלות עתה היא כנופניות שמפריע לי לראות את הלכלוך. רבונו של עולם, רצונך שאשכור את המידה הזו כביכול, ואמשך לסבול את הלכלוך? או שמא רצונך שהנפש תחיה במהרה ונקוה? - כיון שמכורר לי שרצונך יתברך שהנפש תחיה - הן בפנימיותה והן בחיצוניות, כנפש - עם נקוה, הריני הולך לנקות על מנת להתקרב אליך ולעשות לך נחת רוח".

29

להיות "עבדי ה'" אין הכוונה שנדע שהקב"ה ברא אותנו, נתן לנו מצוות, מחייה אותנו וכו' - אלא שנדע ש"יצא טבעו בעולם", שהקב"ה מעורב בכל פעולה, ובכל מקום ובכל צעד הקב"ה נמצא אתנו והכל מכוחו!

עצמה, והיא באה לך די בקלות. האם הרגשת כאן עול או עבדות כלשהי? לא ולא, אלו היו לך דמויי תענוגות!

לעומת זאת, ביום שלא היתה לך שום התעוררות פנימית, ובזמן שהתפללת לבך היה אטום, ומוחק ריחף בעשרות מקומות אחרים חוץ מבסידור, ואע"פ כן נלחמת בכל כוחך והצלחת בכמה פסוקים בודדים לכיין את פירוש המילות זוהי הצלחה אמיתית, וזוהי עבודה שהקב"ה רוצה מאתך. וכשישבת ללמוד והכסא כמו בוער תחתך, ועם כל זה התגברת והמשכת לשבת כך וללמוד עד סוף הסדר, למרות שלא הרגשת שום טעם ושום תועלת בלימודך הרי הוכחת בזה שאתה אכן עובד את השי"ת באמת ובתמים.

כי האדם חייב לדעת שהוא קיבל עליו את עול תורה ומצוות כעבדות ולא כתענוגות, וכמו שאמרו צדיקים: 'עולם הפוך ראינו', שכשנגיע לעולם העליון ונביט משם על עבודת ה' שעבדנו בחיינו עלי אדמות, נגלה שהכל נראה שם הפוך, שהעבודות שנחשבו בחיינו להצלחות, אין ערכן גדול בעולם הבא, כי רוב השכר כבר נאכל עם ההנאה בשעת מעשה. ואולם העבודות הקשות והשחורות שלא הותירו לנו טעם טוב של הנאה, נגלה שהן אלו שערכן לא יסולא בפז, כי בהן הוכיח האדם שהוא עבד ה' אמיתי.

28

על כן חובה כפולה ומכופלת בליל התקדש חג זה, לקבל על עצמו עול עבדות ה' בלב שלם ובנפש חפיה, כמו שהיה בלילה זה במצרים שפרעה בעצמו צעק בקול שנשמע בכל ארץ מצרים: עד עכשיו הייתם עבדי, ומעכשיו הנכם עבדי ה' (ירושלמי פסחים ה, ה), וכיון שחייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים, כמו שאנו אומרים בהגדה. לכן בליל זה אחרי סיפור קושי השעבוד והיציאה ממצרים, הננו נגשים ללמוד איך להיות עבד ה', ופותחים את אמירת ההלל במילים מלאי משמעות: הללו עבדי ה'!

הללו עבדי ה' תפארת יינה עבודת לקב"ה אינה כעבודת אדון בשר ודם

כלל ישראל הם עבדי ה'. עבד למלך בשר ודם יש לו גם שעות אישיות, שעות שהוא עם עצמו. אך במלכות שמים האדם משועבד בכל פעולה ובכל שעה משעות היממה לקב"ה! יש "שולחן ערוך"; הלכות השכמת הבוקר, הלכות לבישת הבגדים, הלכות בית הכסא, סעודה... הכל!

זהו היחס בין הקב"ה לעם ישראל. אין זה יחס רגיל של עבד ומלך אלא יחס בגווני של נישואין, ובנישואין, לא מעשה הנישואין הוא הנקודה אלא המשמעות שמהיום והלאה - מאז מתן תורה - החיים הם משותפים! חיים משותפים עם הקב"ה - הוא מלכנו ואנחנו עבדיו החיים יחד עמו!

זוהי מסירות נפש, אבל לא מסירות נפש של מלכות. מדוע? כי התמונה המצטיירת במצב כזה היא: אני והקב"ה כביכול משני עברי המיתר, הוא אומר כך ואני אומר כך, ובלית ברירה מתוך פחד כלשהו אני נכנע לפניו. זו אינה קבלת עול מלכות, אלא כביכול מאנהלת כאן מלחמה בין שני מלכים - אני מלך על עצמי והוא יתברך מלך על העולם, ומאחר והבורא יתברך חזן יתור ממני - אינני מתחיל אתו...

מלכות פירושה "עבד מלך - מלך" - כאשר בורא העולם מצווה עלי ללמוד גמרא הרי שהכתוב בה הוא כבחינת דבש עבורי, ואילו העיתון - אשפה. והרי אין לאדם שום רצון וחשק לאכול אשפה... ואמנם כעת אינני חש כל כך שזו המציאות, אך אשתדל להגיע לכך, כי אתה יתברך מרכז החיים שלי. זהו "הללו עבדי ה'!"

So long as the Torah is alive for us with the essence of Divinity,

so long as we know it as the Creator's word, we find it weightless, no burden at all; we can bear it with ease, moving lightly and freely in its service. But should the Divine essence and spirit flee from the Torah for us; should we see it as a splendid collection of ancient literature, or an accretion of stultifying strictures and rules, with no living relationship to a Creator immanent in His world—then it becomes an immense weight, utterly unbearable.

Some find the Sabbath a monotonous, deadly bore: they cannot go anywhere or do anything. They are miserable. To others the Sabbath is a delight, received with joy and happy anticipation. To the first group its law is haruth, engraved into them with chisel and hammer to give pain. To the second group it is heruth, a day of freedom to know Divinity.

Some people are annoyed if constantly asked to give charity, in accord with the Torah's precepts. Others give with a full and happy heart, grateful for the opportunity. For the first group, the Torah's command to help the needy is haruth; it cuts into them; for the second it is heruth, a way to achieve freedom from gross selfishness.

36

זמן חרותנו של צדק ונח

חג הפסח נקרא גם כן בשם "זמן חרותנו". ויש לבאר מהי "חירות"?

ביאור חברים נראה כי "חירות" היא - כאשר האדם חי לא רק את עצמו אלא מקיף בחשגו את כל עמו ואת כלל הבריאה. וכן חי הוא לא רק את הרגע, אלא את העבר ההווה והעתיד יחדיו, כדברי החכם [רבי אברהם אבן עזרא, מובא בספר "פלא יועץ" ערך "דאגה"] "העבר אין העתיד עדיין וההווה כחרף עיני". כי כאשר האדם חי רק את "חרף עיני", והחיקף שהוא רואה מכיל רק את עצמו, אדם זה הינו עבד, כי אף שידיו ורגליו אינן אסורות באזיקים הרי רוחו נפשו ולבו קשורים במסגרת צרה של ההווה בצורה מצומצמת עד כדי חנק.

אולם כאשר האדם חי במבט המרגיש ומקיף את כולם וכן חי גם את העבר וגם העתיד - הרי שהוא הי"ב חורין" האמיתי כי רוחו ונפשו ולבו חפשיים במרחב העצום.

ומעתה חג הפסח מלמד אותנו לחיות את מה שהיה מלפני אלפי שנים ביסוד האומה ואת הזמן בו יצאנו לחירות עולם, ובו מלמדת התורה להרגיש ולהשתייך לכללות עם ישראל בכל ההיקף המאורעות שקרו לו, בעבר בהווה ובעתיד. ובדברים אלו נעשו ונעשים ישראל בני חורין. ולכן נקרא חג הפסח "זמן חרותנו".

וענין זה הוא גם כן תוכן מאמר חז"ל (אבות פ"ו מ"ב) "אין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתורה". כי הפלא שיש בתורה ה"ארוכה מארץ מידה ורחבה מני ים" (איוב יא, ט) מעמיק ומרחיב דעתו של אדם בלי גבול ומיצרים - ללמד את כל החיקף, העבר, ההווה והעתיד, לנצח נצחים.

ועי' להלן [עמ' קנו] ד"ה מעבודת לחרות.

38

נמצא אם כן, שעומק גאולת האני, היא מה שהאדם נגאל מהאני של עצמו. כלומר, כשאדם נמצא במצב, בבית האסורים, הרי רצונו שהאני יצא מבית האסורים. והרי גאולה של דאגה לעצמו. הוא נמצא בבית האסורים והוא רוצה לצאת. אבל הגאולה הפנימית היא שהאני נגאל מהאני, זה סוד הגאולה.

זהו עומק ענין אהבת ישראל, שהיא סוד הגאולה העתידה, היפך השנאת חנם שממתתה חרב בית שני, זה עומק הגאולה בנפש לגאול אותה מהנפש עצמה!! כלומר, יש גאולה מהמיצרים של הנפש, ויש גאולה מעצם הנפש עצמה, מהאני, שהאדם יוצא מעצמו למוכת הכנסת-ישראל ולהתכללות בכוראו.

התגלות של "לא ע"י מלאך, לא ע"י שרף ולא ע"י שליח, אלא הקב"ה בכבודו ובעצמו" - כאן מומן ה"רוח דאחר"!

כאשר אדם מסתכל על חבירו מצד דעותיו, הרי ש"כשם שפרצופיהם שונים, כך דעותיהם שונות". אבל כאשר האדם מסתכל עמוק פנימה לנפש הישראלית, היא רואה שם את בורא-עולם, את הקב"ה בכבודו בעצמו, את ההשראה האלוקית שקיימת בכל יחידה ליחיד דנפש ישראל, ומצד כך - ישנו מבט של אחדות לאחד את כל הנפשות.

דרך דינור, וכו' ענין אוחו ההתגלות שהי' צטע י"י"מ בחלד'ע בלי שיכויו ראוים בניי לכך, אך צטע שצא התגלות השכינה, לריכס להיות נמשך אחר ההתגלות, להגבי' אה עלמו מנומלחן ולהיות נמשך אחר ההתגלות, וכו' מעלת בניי אשר היו נמשכים אחר ההתגלות, כי אדרבה הכשטים מגודל הכחיות שיש צטע ההתגלות השכינה הם נאכדים, כי האש שורפן, אכל בניי

אשר עדיין נשאר בהם נקודה עכורה, אז צטע התגלות האור הגדול צטעט י"י"מ, נמשכו אחר ההתגלות, וכדכ' משכני אחריו, נרולה, שהי' מעלת בניי כי אחר שהי' משכני, עיי הגלוי שכינה, היו נמשכין אחריו, וזה אחריו נרולה, וזהו ענין המלאכה, על שום שלא הספיק וכו' עד *שנגלה עליהם ממ"ה הקב"ה, אוחו הנקודה אשר *שנה בכל איש ישראל, הנקודה העכורה אשר אין זה משכו חמון, ונמשכה אחרי ההתגלות השכינה.

34

קראת תה הפסח י"ב

בכל דור ודור חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים. אומר אני, "עצמו" היינו העצמיות שלו בחינת הנשמה חלק אלוקי ממעל, וכן בכל דיבור ודיבור ובכל הנבואים הנכללים בבחינת דור צריך רק להסתכל לראות העצמיות והחיות אלוקית שבתוכו כמ"ש ואתה מחיה את כולם, ועבודה כזו נחשב כאילו הוא יצא ממצרים, היינו מצרונת, כי ע"י שאין אדם מסתכל רק בצורתו בל דבר ובהרחויות כניל, ע"י העבודה נחשב כאילו הוא יצא ממצרים מהמצירים *והנשם המגביל, כי אין רואה רק עצמו של הדור, בחינת החיות אלקות, ועי"י מרבק את עצמו לה' בכל דבר ודבר, ואין לו שום מקד המבדיל מלראות פני שכינת מלכותו ית"ש השוכן בכל הדברים ואפילו בדברים הנשמיים.

וזהו החיוב על כל אדם לראות בכל דבר עצמיותו וחיותו שהוא ניצוץ אלוקי, וכאילו הוא יצא ממצרים, כאילו אין בו שום מצרונת וכאילו יצא מהגבול הנשמי, ורואה לפניו רק הרוחני שבו, ואל רוחני חשוקתו.

35

וזהו חייב אדם לראות בכל דור ודור, דהיינו ידוע מהבעש"ט הק', שכדבר שאדם שקוע במחשבה שם הוא כולו, וכאילו דר בתדבר הזה שחושב, והו' כל דור ודור לשון דירה, בכל ענין שעושה או חושק לדור שם, צריך רק לראות התכלית והעצמיות ולא השפל אך ורק למוון וצורך הנשמה בלתי לה' לבדו, והו' נחשב כאילו יצא ממצרים, שהוא בחינת גלות הרעת, וע"כ כל דור ודור כגימט' ברעת, כי עי"י אין עושה דבר רק לה' בבחינת בכל הרכיך דעהו עד שמגיע למדרגות יצ"מ, היינו לוכך החומר מכל וכל ויהופך לצורה, ועד שבא למדרגתה זו ע"י העבודה ואמונה הנ"ל דומה ונחשב ג"כ כאילו הוא יצא מכבר.

וזהו בעבור זה עשה ה' לי, היינו אפילו בכל דבר בחינת עשיה ונשמו, ה' לי, איני רואה רק שם הו"ה ב"ה, בחינת שויתי ה' לנגדי תמיד, בצאתי ממצרים, היינו בא למדרגת יצאת מצרים, שיצא מהמצר ים ממש.

37

בבית ששן אבן

כאשר האדם מחפש הרגשים נעלים, אין שום הכרח שהוא מהור. יתכן שכולו מכול בתוך עצמו לחפש מדרגות. הוא כל כך שקוע בתוך עצמו לחפש את המדרגות שלו, שהוא לא רואה מסביבו אפילו אדם אחד! גם כשהוא מספר ביציאת מצרים לבני ביתו, הוא שקוע בהשגת מדרגות. הרי זה עיוות הכלית הפנימיות של צורת הגאולה.

כל זמן שאדם אינו מבין שעיקר הגאולה היא להגאל מהאני, הרי שעיקר הגאולה חסרה. יש לו אמנם אהבת ה' וגם יראה ממנו ית', אבל הכל לגרמיה, לעצמו. זו איננה גאולה אמיתית. שלמות הגאולה היא עד כמה שאדם מבטל נפשו לכנסת ישראל, וכולם יחד נכללים בכורא יתכרך שמו.

גאולה פרטית, בעומק היא איננה גאולה! והו' גאולה לעצמו, לצורך עצמו. אבל חכלית הגאולה היא כמו שכתוב: "למען תדע כי אין כמוני בכל הארץ" - גילוי של הקב"ה, ולא גילוי של האני.